

Марина Пилипчук, Любов Гастинщикова
м. Київ, Україна

Використання CAT-інструментів у професійній діяльності перекладачів

Abstract. *The research considers using computer-assisted translation (CAT) tools in translators' modern professional activity. CAT tools can handle everything from editing to performing quality assurance, using indexing tools, applying formal rules or style guides, correcting formatting, and standardizing terminology. The article presents the top 5 CAT tool software programs designed to help translators do their job faster and more efficiently in the modern market. The authors explain the difference between machine translation and computer-assisted translation. The emphasis is made on common features of modern CAT tools, namely translation memory, term base, real-time collaborative teamwork, quality assurance functionality, and machine translation. The methods of optimizing the translator's work through the use of CAT tools are analysed. It's stated that CAT tools can benefit in reaching such goals as profitability, competitiveness, time management, high quality and teamwork.*

Key words: *CAT tools, machine translation, professional activity, translators, translation memory.*

Глобалізація та швидкі темпи розвитку науково-технічного прогресу у сучасному світі призвели до автоматизації багатьох напрямків людської діяльності, включаючи й галузь перекладу. Одним із найбільш розповсюджених та популярних інструментів штучного інтелекту у сфері письмового перекладу стали CAT-інструменти [2, с. 109]. CAT-інструменти (англ. – *Computer-Assisted Translation Tools*) – це засоби автоматизованого комп'ютерного перекладу, прототип яких вперше з'явився у 1950-х роках. За останні кілька десятиліть програмне забезпечення CAT-інструментів набуло значного розвитку та суттєво вплинуло на технологію перекладу [4].

Найперші CAT-інструменти були створені як окреме програмне забезпечення, яке можна було використовувати лише на одному комп'ютері. Пізніше вони почали застосовуватися як мережевий інструмент клієнтсько-серверного середовища компаній. Сучасні CAT-інструменти здебільшого мають хмарне середовище, що дозволяє отримати доступ до них будь-де та будь-коли через веб-браузер. CAT-інструменти у сучасній професійній діяльності перекладача – це програмне забезпечення, яке оптимізує роботу людини-перекладача та значно економить час на переклад. Зокрема, CAT-інструменти активно використовуються для перекладу, редагування, керування та зберігання перекладацьких проєктів. Багато компаній, які ведуть бізнес на міжнародному рівні, використовують програмне забезпечення CAT-інструментів як частину своєї глобальної стратегії автоматизації власних проєктів перекладу.

Різниця між автоматизованим та машинним перекладом.

Автоматизований переклад як продукт, створений перекладачем через застосування САТ-інструментів, відрізняється від машинного перекладу. Хоча обидва типи інструментів призначені для полегшення перекладу письмових текстів, інструменти машинного перекладу (англ. – *Machine Translation*) і САТ-інструменти мають різні цілі. САТ-інструменти дозволяють людині-перекладачу керувати перекладом, тоді як інструменти машинного перекладу беруть на себе всю роботу самостійно й одразу видають результат у вигляді трансляту. Машинний переклад – це процес використання штучного інтелекту (англ. – *Artificial Intelligence*) для автоматичного перекладу змісту з однієї мови на іншу без участі людини. Машинний переклад особливо ефективний для перекладу текстів простих за формою та типових за змістом, наприклад технічної документації. Його використовують тоді, коли не вимагається високого рівня точності перекладу, а лише ознайомлення із загальним змістом.

Сучасні платформи перекладу на базі хмарних середовищ, такі як системи керування перекладами (англ. – *Translation Management Systems*), часто мають додаткову можливість підключення функції машинного перекладу. Багато організацій покладаються на машинний переклад для пришвидшення роботи та зменшення витрат і зазвичай використовують його як основу для постредагування перекладачами-людьми. Причина залучення перекладачів-постредакторів для отримання якісного продукту машинного перекладу полягає у тому, що машинний переклад базується на алгоритмах і збігах, тому йому не вистачає деяких людських навичок, як-от виявлення помилок у вихідному тексті або переклад специфічної лексики (гра слів, культурні реалії тощо).

Однак, ватро зазначити, що механізми машинного перекладу з часом стали досконалішими і їх можна дедалі більше навчати на прикладах перекладів, виконаних за допомогою постредакторів. Поєднуючи інструменти машинного та автоматизованого перекладу, перекладачі можуть оптимізувати процес перекладу для отримання точних, ефективних і високоякісних результатів.

Види САТ-програм. Серед найбільш розповсюджених САТ-інструментів для аналізу ми виділили 5 програм із найзручнішим інтерфейсом та широким функціоналом: *Trados Studio*, *SmartCAT*, *MemoQ*, *Wordfast*, *OmegaT* [3].

1. *Trados Studio*. Професійна програма з великою кількістю специфічних опцій, що допомагає працювати з текстами у форматі документів, презентацій, HTML. Сервіс платний і підходить для великих проєктів, тому його найчастіше використовують компанії, що спеціалізуються на перекладах [1].

2. *SmartCAT*. Сучасна програма із зручним інтерфейсом, яка найбільше підходить для реалізації невеликих проєктів. Найчастіше її використовують фрілансери, а також непрофільні компанії.

3. MemoQ. Інструмент підходить для локалізації ПЗ та аудіовізуального перекладу із створенням субтитрів, працює з будь-якими документами незалежно від розміру файлів та їхнього змісту.

4. Wordfast Anywhere. Ця програма CAT надає додаткові можливості ТМ для Office Word або автономний інструмент для роботи перекладачів на будь-якій платформі. Перевага цього продукту в інтуїтивно-зрозумілому інтерфейсі, можливості самостійно налаштувати набір функцій, а також роботі із зовнішніми словниками у будь-якому форматі. Утиліта підходить для фрілансерів, бюро перекладів та корпорацій.

5. OmegaT. Безкоштовна програма автоматизованого перекладу зі зручним інтерфейсом підійде для фрілансерів та бюро перекладів. Сервіс працює із 30 форматами файлів, є вбудований інструмент перевірки якості, а також інтерфейс для машинного перекладу Google Translate.

Принцип роботи CAT-інструментів. Перекладач створює проєкт перекладу у CAT-програмі та завантажує відповідні оригінальні документи. Після цього програма автоматизованого перекладу поділяє вихідний текст на сегменти (фразу, речення або абзац) автоматично чи залежно від налаштувань користувача. Програмне забезпечення зберігає кожен вихідний сегмент і відповідний переклад як запис у базі даних, що називається пам'яттю перекладів. Елементи стилісового оформлення вихідного тексту відображаються у вигляді тегів, що спрощує процес форматування кінцевого результату. Зазвичай CAT-програми також оснащені інструментарієм для редагування та перевірки якості, таких як автозаповнення, перевірка орфографії тощо. CAT-інструменти схожі на програми текстових редакторів із додатковими функціями для перекладу.

Сьогодні на ринку є багато CAT-програм, які різняться набором функцій та інтерфейсом. Проте, сучасні програми автоматизованого перекладу мають кілька **спільних рис**:

➤ Пам'ять перекладів.

Пам'ять перекладів (англ. – *Translation Memory*) – це запис попередньо створених перекладів, узгоджених із вихідними текстами. Перекладач може використовувати функцію пам'яті перекладів, щоб розділити великі багатомовні документи на сегменти перекладу (фрази, речення чи абзаци) які зберігаються в базі даних. Щойно пам'ять перекладів знаходить ідентичні сегменти перекладу у формі повних (англ. – *full matches*) або нечітких збігів (англ. – *fuzzy matches*) у новому проєкті перекладу, програма пропонує перекладачеві повторно використати свої попередні переклади з внесенням змін або без них.

Чим більше текстів перекладено перекладачем, тим більшою є пам'ять перекладів та можливість використання повних та нечітких збігів.

Під час командної роботи над одним перекладацьким проєктом перекладацькою пам'яттю можна ділитися з іншими перекладачами, щоб уніфікувати термінологію.

➤ База термінів (перекладний глосарій).

Бази термінів, також відомі як перекладацькі глосарії – це бази даних, що містять визначення або конкретні вказівки щодо використання перекладеної термінології. Це свого роду словник користувача, який він використовує разом із пам'яттю перекладів для пошуку термінів, які стосуються тематики галузевого тексту. Перекладацький глосарій інтегрується у пам'ять перекладів та дозволяє забезпечити точність і узгодженість загальноприйнятої або спеціальної термінології в усіх проєктах перекладу.

➤ Спільна робота у віртуальній команді.

За допомогою хмарного середовища CAT-інструменти дозволяють створювати свою команду перекладачів, рецензентів, менеджерів, клієнтів або залучати членів інших команд для консультування у режимі реального часу. Ця функція дозволяє координувати роботу команди та призначати завдання з термінами виконання.

➤ Контроль якості перекладу.

Подібно до інструментів перевірки орфографії та граматики в програмному забезпеченні текстового редактора, функції контролю якості перекладу, такі як внутрішня перевірка орфографії, запобігають виникненню різного роду помилок у вашому перекладацькому проєкті. Інструменти контролю якості перевіряють такі види помилок, як-то відсутній переклад або тег, відхилення від затвердженої термінології чи невідповідності чисел.

➤ Машинний переклад.

Як зазначалося раніше, для пришвидшення перекладу без участі людини або з метою подальшого постредагування, може використовуватися машинний переклад, особливо для швидкого перекладу великих обсягів тексту, що є ресурсозатратним.

Переваги використання CAT-інструментів у роботі перекладача.

CAT-інструменти можуть працювати з усім: від редагування до забезпечення якості, використання інструментів індексування, застосування формальних правил або посібників зі стилю, виправлення форматування та стандартизації термінології. CAT-програми сприяють уніфікації термінології, підвищенню якості перекладу та збільшенню рентабельності праці перекладача.

У таблиці представлено способи оптимізації роботи перекладача через використання CAT-інструментів.

Ціль	Рішення
Рентабельність	Дохід перекладача безпосередньо залежить від об'єму виконаної роботи та часових затрат. Такі інструменти як пам'ять перекладів, машинний переклад та перекладацький глосарій значно оптимізують роботу, пришвидшують результат, при цьому зберігають якість виконання перекладацьких замовлень.
Конкурентоздатність	САТ-інструменти – це популярна платформа для перекладу, що дозволяє перекладачеві швидше виходити на світові ринки з високоякісними результатами, долучатися до міжнародних команд та глобальних проєктів.
Тайм-менеджмент	За допомогою САТ-інструментів перекладач може встановлювати терміни самостійно, або дотримуватися вимог замовника.
Підвищення якості	За допомогою лінгвістичних ресурсів перевірки граматики, орфографії та термінології перекладач уникне друкарських огріхів та термінологічних помилок.
Робота у команді	Системи керування проєктами дозволяють створювати віртуальну перекладацьку команду для роботи над спільними проєктами.

Як бачимо, САТ-інструменти відіграють важливу роль у роботі сучасного перекладача. Фахівець, котрий не володіє цифровими технологіями перекладу, матиме труднощі з інтеграцією в інноваційне професійне середовище.

Література

1. Ольховська А. Сат-програми у структурі навчання майбутніх перекладачів. *Педагогічні науки*. 2015. Вип. 63. С. 75-81. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2015_63_14.
2. Красуля, А., Турчина, М. Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Львівський філологічний часопис*, 2020. № 8. С. 108-113. <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>
3. Cat програми. САТ-інструменти: нові технології на службі перекладача. У чому основні переваги САТ-програм. URL: <https://androidas.ru/cat-programmy-cat-instrumenty-novye-tehnologii-na-sluzhbe/>
4. Han B. Translation, from Pen-and-Paper to Computer-Assisted Tools (CAT Tools) and Machine Translation (MT). *Proceedings*. 2020. № 63(1). С. 56. <https://doi.org/10.3390/proceedings2020063056>